

Asia: VN/15285/2021

HE laiksi osatyökykyisten työllistymistä tukevan erityistehtävayhtiön perustamisesta ja eräksi siihen liittyviksi laeiksi

2 §. X Oy:n tehtävät ja toimiala

Pykälän 4 momentissa säädettäisiin, että yhtiön tulisi toimia tuloksellisesti, mutta sen ensisijaisena tavoitteena ei olisi tuottaa liikevoittoa. Toimintaa tulisi ehdotuksessa harjoittaa niin, ettei se vääristä kilpailua. Momentissa säädettäisiin myös, että yhtiön tuottamien palveluiden hinnoittelun tulee olla markkinaehtoista. Onko teillä tähän lausuttavaa?

Pidämme tarkoituksenmukaisena hallituksen esityksessä tehtyä palvelutoiminnan rajaamista liiketoimintaan. Tarkoituksenmukaista on, että yhtiön palvelukseen tuleville työntekijöille voidaan hankkia työvoimapalveluita kumppaniverkostosta ja markkinasta.

Kuntoutussäätiö painottaa, ettei perustettavan yhtiön (yhtiö X Oy) toiminta vääristä kilpailua. Hallituksen esityksessä 10 prosentin rajaa liiketoiminnan laajuudelle alueellisesta kunkin harjoitettavan liiketoiminnan segmentistä (esim. kiinteistöliiketoiminnasta) voidaan siten pitää kannatettavana ja tarkoituksenmukaisena kilpailutilanteen toteutumisen kannalta.

Ne toimialat, jolle yhtiön kohderyhmään kuuluvat henkilöt sijoittuisivat, ovat nykyisellään hyvin kilpailtuja. Väistämättä on niin, että mitä kilpaillummasta toimialasta on kyse, sitä vaikeampi yhtiön on kasvattaa liikevaihtoa vaikuttamatta alan kilpailuun.

Perustettavaan yhtiöön tarvitaan resursseja myös työntekijöiden ohjaamiseen, valmentamiseen ja työkyvyn tukemiseen (tai näitä työkyvyn tuen palveluita hankitaan ulkopuolelta, mikä sekin edellyttää resursseja). Pidämme haastavana palveluiden hinnoittelua niin, että yhtiö pääsisi taloudellisesti tasapainoiseen tulokseen huomioiden markkinatilanne, hinnoittelu sekä työllistettävien kohderyhmien erityistarpeet. Ilman talouden tasapainoa liiketoiminnan kasvattaminen voi olla mahdotonta toteuttaa.

Hallituksen esityksessä todetaan, että Oy:n toiminta käynnistyisi kolmella kokeilualueella. Ratkaisulle löytynee perusteet riskien hallinnasta. Ajatellen toiminnan tavoiteltua laajuutta kokeilujen rajaaminen näin pieneen määrään alueita voi olla ongelmallinen. On hankalaa valita maantieteellisesti sekä väestön sosiodemografisen ja kohderyhmien rakenteen kannalta riittävän kattavasti koko Suomea edustavia alueita, jos niitä on vain muutamia.

Olenainen kysymys on perustettavan yhtiön yhteys alueen työllisyyden ekosysteemiin, olemassa oleviin toimijoihin, palveluihin, osaamiseen ja resursseihin. Alueiden välillä on paljon eroja, ja ekosysteemit ovat kehityspolullaan hyvin eri vaiheissa. Millä kriteereillä kokeilualueet lopulta valittaisiin ja kuinka yleistettävissä olevia niistä saadut kokemukset ja tulokset lopulta ovat?

Pykälän 5 momentissa säädetään, että yhtiö tuottaa EU:n valtioneuvoston asetuksella tarkoitettuja yleisiin taloudellisiin tarkoituksiin tarkoitettuja palveluja (SGEI) ja että siihen sovelletaan lakia julkisista hankinnoista ja käyttöoikeussopimuksista (1397/2016). Onko teillä tähän lausuttavaa?

-

3 §. Yhtiön toiminnan kohdistuminen

Pykälän 1 momentissa säädetäisiin yhtiöön työllistettävien kohderyhmästä. Onko teillä tähän lausuttavaa?

On erittäin tärkeää, että osatyökykyisten työllistämiseen kiinnitetään Suomessa huomiota ja pohditaan rakenteellisia ratkaisuja myös niille henkilöille, jotka ovat kaikista haastavammin työllistyviä. Kuntoutussäätiö pitää tarkoituksenmukaisena, että suunnitellun yhtiön toiminta kohdentuu kaikista hankalammin työllistettäviin. Samalla on kuitenkin huomioitava, että yleishyödyllisillä toimijoilla on myös paljon kohderyhmään kuuluville suunnattua, työllistymistä ja toimintakykyä edistävää toimintaa. Perustettavan Oy:n toiminnan ei tule johtaa siihen, että muilla tahoilla ei ole enää toimintaedellytyksiä ja niiden osaaminen menetetään.

Järjestöjen ja säätiöiden vahvuutena on asiakaslähtöisyys ja jatkuvasti asiakastarpeisiin kehitettävät ja uudistuvat toimintamallit. Näitä innovaatiokyvykkyyksiä, osaamista ja toimintamalleja ei tule menettää.

Suomessa on monella alueella, kuten Pirkanmaalla ja Pohjois-Karjalassa, edistetty voimallisesti alueellisten työllisyydenhoidon ekosysteemien kehittymistä. On huomioitava näiden ekosysteemien kehitysvaihe ja kokonaisuus, kun kokeilualueista päätetään. Kaikkialla Suomessa työllisyydenhoidon ekosysteemit eivät ole yhtä pitkälle kehittyneitä.

Pidämme tärkeänä sitä, ettei potentiaaliin työntekijöihin kohdistu sellaista valikointia, jonka seurauksena vain parhaiten työstä selviytyvät asiakkaat työllistyvät yhtiöön. On selvää, että heikommin pärjäävät tarvitsevat enemmän ohjausta ja tukea, mikä asettaa vaatimuksia ohjausresurssien laadulle ja määrälle.

Kohderyhmän valinnan ei tulisi perustua yksittäisiin diagnooseihin, vaan yksilön tilanteen kokonaisvaltaiseen arviointiin. Kriteerien tulee olla myös eri alueilla samat. Työkyvyn arviointiin tarvitaan asiantuntemusta. Onko tavoitteena hankkia tätä ulkopuolelta, esim. palvelutuottajilta?

Yhtiön tulee kyetä toimimaan taloudellisesti kestävällä tavalla, vaikka tavoitteena ei olekaan liiketoiminnallinen voitto. Huomioiden kohderyhmät, kilpaillut toimialat ja yleiset hinnoittelun määräytymisperusteet markkinassa pidämme tähän liittyviä haasteita merkittävinä.

Pykälän 2 momentissa säädettäisiin, että työ- ja elinkeinotoimisto valitsisi kohderyhmäkriteerit täyttävistä työnhakijoista ne, jotka asetettaisiin ehdolle yhtiön palvelukseen. Yhtiö voisi rekrytoida palvelukseensa ainoastaan tästä ehdolle asetettavista henkilöistä työllistäessään osatyökykyisiä. Onko teillä tähän lausuttavaa?

Pidämme jossain määrin haastavana sitä, että vain TE-viranomaiset voivat ohjata asiakkaita Oy:n palvelukseen. Tätä oikeutta ei ole työllisyyden kuntakokeiluihin osallistuvilla kunnilla. Pidämme erikoisena ratkaisua, jossa kaikki rekrytointipäätökset tehdään keskitetysti. Vuoden 2024 aikana TE-toimistojen palvelut siirtyvät kuntiin, joten tämä tulee huomioida myös säädöksissä koskien perustettavaa yhtiötä.

Kuntoutussäätiö tuo esille myös sosiaalipalveluiden ja työllistämispalveluiden yhteyden, johon tulee merkittäviä muutoksia sosiaali- ja terveydenhuollon palveluiden järjestämisvastuun siirtyessä hyvinvointialueille 2023. Kun työllisyyspalvelut siirtyvät kuntiin, on pidettävä huolta niiden ja sosiaalipalveluiden välisestä yhteydestä. Asiakkaiden ohjaamiseen yhtiön palvelukseen tarvitaan monipuolista sosiaalihuollon ja terveydenhuollon asiantuntemusta.

On varmistettava, että asiakkaiden arviointi ja ohjaus yhtiön palvelukseen tapahtuvat eri alueilla yhdenmukaisella tavalla, samoja kriteerejä soveltaen.

Mikä olisi perustettavalle erityistehtäväyhtiölle sopiva nimi?

.

-

Muita huomioita ja kommentteja esitysluonnoksesta

Onko teillä muuta lausuttavaa?

Lakiesitys edellyttää vielä hiomista ja jotkin periaatteelliset kysymykset tulee ratkaista. Näitä ovat ainakin kokeilualueiden määrä, palvelutuottajien hyödyntäminen ja niiden suhde yhtiön omaan tuotantoon, liiketoiminnallisuus sekä kohderyhmien määrittely ja rajaaminen.

Vaikeassa työmarkkinatilanteessa olevien ihmisten palvelu- ja tukijärjestelmä on kehittynyt vuosikymmenten aikana. Uuden organisaation tuominen näihin monikerroksellisiin rakenteisiin edellyttää työllisyydenhoidon ekosysteemin kokonaistarkastelua, jotta hyödyt uudesta organisaatiosta olisivat todellisia. Työllisyydenhoidon ekosysteemit perustuvat ajatukseen siitä, että kunkin toimijan ja yhteisön välille muodostuu yhteistyötä ja myös keskinäisriippuvuuksia. Myös yhteydet kuntoutusjärjestelmiin on tehtävä näkyviksi.

Lakiesityksen analyysi näistä keskinäisriippuvuuksista ja niiden hyödyntämisestä on puutteellinen. On olennaista huomata myös työllisyydenhoidon ekosysteemien alueellisuus; alueilla lähtökohdat ovat hyvin erilaisia osatyökykyisten työllistämisessä.

Joillakin alueilla on erittäin vahva kansalaisjärjestötoimijoiden verkosto ja tiiviit yhteydet julkisen sektorin toimijoiden kanssa; toisilla alueilla taas järjestötoimijoita on vähemmän tai niiden yhteistyö julkisten palveluiden järjestäjien kanssa voi olla vielä kehittymätöntä. Alueilla työllistämistä edistävät rakenteet voivat perustua joihinkin yksittäisiin, joskin sellaisinaan monipuolisiin rakenteisiin, kuten kiertotalouteen, ja toisilla alueilla työllistämismahdollisuuksia on kehitetty monille toimialoille, ja toimialat myös ylittäen.

Kuitunen Soile
Kuntoutussäätiö